

Bárándy Gergely¹: Az állatkínzás jelene és jövője

Debreceni Jogi Műhely, 2010. évi (VII. évfolyam) 2. szám (2010. április) 1-13.

Külföldi szabályozási modellek

A természetvédelem, benne az állatvédelem érdekében a világméretű összefogás szükségességét és jelentőségét felismerve e tárgyban az 1960-as évektől kezdődően számos nemzetközi egyezmény született, illetve különböző nemzetközi szervezetek tűzték zászlajukra e célt.² A téma jelentőségét szemléltetve idézem Paulovics Anitát: „Az 1990-es évek közepére a valaha létező állatfajok mintegy 99%-a tragikus módon kipusztult, sőt napjainkban is számos fajt a kihalás veszélye fenyeget. Ennek legfőbb okai a vadászat, az illegális állatkereskedelem, a természetes élőhelyek szűkülése, illetve megszűnése. Mindehhez járul az állatokkal való kíméletlen bánásmód is. Ezekért az ember a felelős.”³

EU tagállamai a környezetvédelem részeként az állatvédelem szinte minden területét illetően kiterjedt szabályokat alkottak tagállami nemzeti szinten és az uniós normaalkotás szintjén is. Az EU alapszerződésében megfogalmazott politika a környezetpolitika, ezen belül a környezetvédelem, az állatok kímélete. Erre figyelemmel az Unió Európai Környezetvédelmi Ügynökséget hozott létre, irányelveket alkotott a vágóállatok védelme, az állatok szállítás közbeni védelme, az állatkísérletek szabályozása tárgyában, emellett az Európai Unió a fent már érintőlegesen említett állatvédelmi tárgyú nemzetközi szerződések részese.⁴ Számos tagállam – ugyan különböző normaalkotási elvek mentén – büntetőjogi szabályokat alkotott az állatkínzással szemben. Büntetőjog által tilalmazott magatartás az állatkínzás, s az állattal való kegyetlen bánásmód Németországban, Ausztriában, Olaszországban, Svédországban, Ukrajnában, Szlovéniában és Franciaországban is.⁵

A német állatvédelmi törvény büntetni rendeli a gerinces állat életének alapos ok nélkül történő kioltását, továbbá büntetéssel fenyegeti azt, aki garázda módon jelentős fájdalmat okoz az állatnak, valamint azt is, aki hosszantartó szenvedést, fájdalmat, illetve hosszan tartó, vagy rendszeres fájdalmat, szenvedést okoz az állatnak.⁶

Az osztrák büntető törvénykönyv a német szabályozáshoz képest szélesebb körű védelmet biztosít, hisz a védelmet nem csak a gerinces állatok számára biztosítja. Ausztriában állatkínzás miatt büntetendő az, aki az állatot durván bántalmazza, szükségtelenül kínozza, a szabad életre képtelen állatot kiteszi, vagy aki állatot másik állatra uszít azért, hogy a másik állat kint szenvedjen. Szándékos és gondatlan elkövetés esetén is büntetendő az, aki nagyobb számú állatot a szállításuk során hosszabb ideig kínszenvedésnek tesz ki, az etetés, itatás elmulasztásával, avagy más módon. Büncselekmény a gerinces állat gonoszságból történő megölése is.⁷

A francia büntető törvénykönyv más fajta megoldást kínál. Szabályozási körébe a háziállatokat, illetve a megszelídített fogságban tartott állatokat vonja, s – akár nyilvánosan, akár a nyilvánosság kizárásával történik – tiltja az ezen állatokkal szembeni kegyetlenkedést, ezen állatok bántalmazását, továbbá az újrabénejesítés céljára szánt vadállatok kivételével a fogságban tartott állat elhagyását, illetve a külön rendeletben előírt szabályok megtartása nélkül végzett kísérleti, tudományos kutatási tevékenységet.⁸

Magyar jogtörténeti előzmények

A többi európai országhoz hasonlóan az állatvédelem kérdése, sőt az állatkínzás büntetőjogi tiltása Magyarországon sem hagyományok nélküli. Hazánkban először a Csemegi kódexhez kapcsolódóan az 1879. évi XL. törvénycikk, a kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyv (a továbbiakban: Kbt.) a közrend és a közszemérem elleni kihágások között, a 86. §-ában rendelte büntetni, a következőképpen: „*A ki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván bántalmaz, úgyszintén, ki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolcz napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.*” A védett jogi tárgy tehát a közrend, a köznyugalom volt, ezzel összefüggésben a bűncselekmény csak nyilvánosan, nyilvánosság előtt volt elkövethető. A tényállás minden – tehát nem csak a gerinces, háziasított emlős, vagy veszélyes – állatot védelemben részesítette.⁹

A szabálysértés intézményének bevezetését, s a kihágás kategóriájának felszámolását követően 1955-től¹⁰ az állatkínzás immár a büntetőjogon kívülre, a büntetőjog részének nem minősülő szabálysértési jogba került. Mindazonáltal a rendszertani változás mellett a szabályozás tartalmát és célját tekintve mind az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968 (IV. 14.) Korm. rendelet 25. §-a, mind pedig az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Szabs. r.) a Kbt. által meghonosított szemléletmódot követte, s az állatkínzás tényállásával a közrendet, a köznyugalmat kívánta védeni, a korábbi szabályozáshoz képest 1999-től azonban a védelem köre már csak a gerinces állatokra szűkült. A Szabs. r. 2. §-a értelmében „*aki a) gerinces állatot közterületen vagy nyilvános helyen, mások felháborodására alkalmas módon bántalmaz, annak akaratlagosan fizikai fájdalmat okoz, illetőleg természetével ellentétes cselekedetre kényszerít, b) gerinces állaton szükségtelenül olyan beavatkozást végez, amely alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen, c) gerinces állat tartásának minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás módszereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz,*” ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal volt sújtható, továbbá vele szemben helyszíni bírság kiszabásának is helye volt.

A szemléletváltás, az egyedkímélő bánásmód, az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvényben (a továbbiakban: Ávtv.) tükröződött, mely preambulumban rögzíti, hogy „*az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége, elismeri továbbá „azt a megkülönböztetetten nagy értéket, amelyet az állatvilág egésze és annak egyedei jelentenek az emberiség számára”.* Tehát mint védendő érték jelenik meg az állat és az állatvilág. Noha az Ávtv. már közel egy éve hatályban volt az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet elfogadásának idején, s egyébként annak is háttérjogszabályát jelentette, az e törvényen kívüli szankciórendszerben a jelzett szemléletváltást – annak ellenére, hogy már az Ávtv. megalkotásának idején felmerült a Btk. módosításának igénye – csak a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2004. évi X. törvény vezette át.

A kodifikáció első lépései, az állatkínzás jogi tárgya

Bár a műfaj alig engedi meg, személyes élményem röviden mégis is a sorok közé csempésszem. Édesapám igazságügyi miniszterre történő kinevezésekor néhány dologról úgy tartottuk, mindenképpen jó volna hivatali ideje alatt elérni. Ezek között volt az állatkínzás és a gyűlöletbeszéd büntethetőségének megteremtése. Ezért – többek között e témákban – a

szakmai előkészítő munka a minisztériumban 2002 óta folyamatban volt. Nem egészen egy évvel később történt meg az országos felháborodást kiváltó – a büntetőjogi védelem megteremtésének elodázhatatlanságát jelző – Fadd-Dombori brutális kutyakíezés. Az eset, a nyomában tapasztalható társadalmi felháborodási hullámmal, kiváltotta politikai szereplők aktivitását. A képviselők 2003 nyarán több törvényjavaslatot is előterjesztettek, végül egy, a korábbi javaslatokat is magába foglaló, az igazságügyi tárca által előkészített és kidolgozott törvényjavaslatot nyújtott be 2003 novemberében négy, az állatok sorsát szíven viselő képviselő az Országgyűlés elnökéhez. Annak oka pedig, hogy a minisztérium által kidolgozott javaslatot nem a tárca jegyezte, hanem önálló képviselői indítványként került benyújtásra, ha szépen fogalmazunk, a képviselők felé tett gesztus, ha kevésbé fogalmazunk szépen, akkor egy politikai alku eredménye volt. Ugyanis a szintén a minisztérium által előkészített és előterjesztett gyűlöletbeszédéről (közösség elleni izgatásról) szóló módosító javaslat szabad demokraták általi támogatása jórészt ettől függött. Így történt, hogy mind a gyűlöletbeszédéről, mind az állatkíezésről szóló Btk. módosítás közel egy időben került elfogadásra. De a szabályozás megteremtésére vonatkozóan valóban határozott társadalmi igény volt, mely az említett Fadd-Dombori eset után indult népi kezdeményezésen alapuló aláírásgyűjtési kampányban csúcsosodott ki. Megközelítőleg 380.000 állampolgár támogatta aláírásával az állatkíezés büntetőjogi szankcionálását. A népi kezdeményezés közjogi jelentőségén túl, társadalmi jelentősége még nagyobb. A szemléletváltás nem a jogalkotói lépés hatására, hanem magától indult el. Mindazonáltal az állatkíezés tényállásának büntető törvénykönyvbe iktatásához a politikai támogatás is megvolt. Az Országgyűlés 2004. március 08-i ülésnapján túlnyomó többséggel, 284 igen, 11 tartózkodás és 4 nem szavazat mellett elfogadta a törvényjavaslatot.

Igazi áttörésnek tekinthetjük az állatkíezés bűncselekménnyé nyilvánítását, amely most már nem csak a közrend védelméről, hanem kimondottan az állat védelméről szól. A jogalkotónak ugyanis meg kellett küzdenie azzal a cseppel sem egyszerű problémával, hogy a büntetőjogi dogmatika nem ismeri az állat „kategóriáját”. Sem személy, sem dolog. Valahol a kettő között. A 266/B. § beiktatása előtt a Btk. tárgyként kezelte az állatot, ami lássuk be, nem egyezett meg sem az élőlény sajátosságaival, sem a társadalom értékrendjével. Disszonáns volt, amikor a hatóság vagy a bíróság egy keverék kutya, vagy egy házimacska kíéhalála után azt vonta mérlegelési körébe, vajon meghaladta-e az állat értéke a bűncselekményi értékhatárt, vagy szabálysértési hatóság elé kell utalnia az ügyet, esetleg értéke sem volt a szerencsétlenül járt házi kedvencnek, így az eljárást meg kell szüntetni. Ellenben ha szerencsétlenségére egy díjnyertes versenyagárral akadt össze az állatkíező, simán végrehajtandó szabadságvesztést lehetett kiszabni vele szemben rongálás minősített esetéért. Vajon mit szólnának ma az emberek, ha egy ismert színész megöléséért életfogytig tartó szabadságvesztést lehetne kapni, de egy afrikai menekültet minden további nélkül agyon lehetne löni. A példa belátom, sarkított, de ha a régmúltba tekintünk vissza, már nem annyira az. Volt idő, amikor a gazda korlátozás nélkül ölhetette meg rabszolgáit, hiszen a tulajdonában álltak, legfeljebb bolondnak nézték, ha gyakran tette, hiszen saját tulajdonát semmisítette meg. Ahogy emberélet és emberélet között sincs különbség, úgy az állatnak sem a forgalmi értéke kell, hogy a büntetőjogi megítélés alapja legyen. A társadalom eljutott már ideáig. Az állatkíezésnek az elsődleges jogi tárgya az állatok életéhez és testi épségéhez fűződő társadalmi érdek. Persze, meglátásom szerint egy értékes állat elpusztításakor valóságos alaki halmazatban nyugodtan meg lehet állapítani a rongálást is. Úgy hiszem, e két bűncselekmény nem áll egymással a specialitás viszonyában, s más sem indokolja a látszólagos halmazat megállapítását. Mégis, az állat büntetőjogi értelemben vett értékét elsősorban az határozza meg, hogy érezni, örülni, szenvedni képes élőlény, ahogy az ember értékét sem lehet pénzben kifejezni. S megint egy talán meghökkentő hasonlat. Egy versenyagár értéke feltétlenül

magasabb, mint egy faluvégi keverék kutyáé. Ahogy David Beckham értéke is nagyobb, mint egy másodosztályú focistáé, amikor a klubok adják-veszik őket. De mégsem hiszem, hogy esetleges bántalmazásuk esetén bárki helyesnek tartaná, ha a bíróság más jogi minősítést és más büntetési tételkeretet alkalmazna az elkövetővel szemben. Éppen ezért az állat bántalmazásakor nem a pénzben kifejezett értékének megóvásához fűződő társadalmi érdek kell, hogy a büntetőjogi védelem alapjául szolgáljon. Az állat tehát megítélésem szerint büntetőjogi értelemben valahol az ember és a dolog között elhelyezendő kategória, de természetét tekintve jóval közelebb áll az emberhez, mint a dologhoz.

Kérdés azonban, hogy az állat, ez a sem nem személy, sem nem dolog, hanem a kettő közötti, azonban inkább az emberhez közelebb eső kategória jogilag hogyan kezelhető? Egyáltalán mi az, ami az emberhez közelíti az állatot? Kell-e, s ha igen, milyen jogosultságokkal kell felruházni az állatokat, miként határozható meg az „állati jogok katalógusa”?

Az, ami leginkább hasonlatossá teszi az állatot az emberhez, az a szenvedésre való képessége.¹¹ Az, ami az Ávtv.-ben úgy fogalmazódik meg, hogy „*az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények*”. Fájdalomra, félelemre képesek. A tudomány jelenlegi álláspontja szerint ez a gerinces állatokra mindenképpen igaz. A minden erkölcsi rendszer alapját jelentő egyenlő megítélés elve alapján pedig, „minden hasonlóval hasonlóképpen kellene bánni, kivéve, ha megfelelő ok van arra, hogy ne így tegyünk”.¹² Vagyis az emberhez hasonló jellege okán, legalábbis e hasonló tulajdonságára tekintettel hasonló védelem kell, hogy illesse az állatot. Ha elfogadjuk, hogy az állatoknak az emberekhez hasonló bánásmód jár, kétségkívül meghatározott jogosultságokkal is kell rendelkezniük. Nyilvánvaló azonban hogy az „állati jogok katalógusa” nem lehet egyszerűen az emberi jogi katalógus tükörfordítása. Egyes jogosultságok az állatok esetében értelemszerűen kizárhatóak. Így a politikai jogok, a részvételi jogok, vagy a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága. Probléma adódik viszont az élethez és emberi méltósághoz való joggal, azonban a kínzás, a kegyetlen bánásmód tilalma az állatok esetében is átültethető. Az élethez való jog az állatok esetében erősen korlátozott. Egyes állatfajok hagyományosan az ember táplálékát jelentik, s ezek egyedeit pontosan erre tekintettel tenyésztik, nevelik, s végül pedig kioltják az életüket. Az állati élet korlátozhatatlansága tehát illuzórikus, azonban nem is ez áll probléma középpontjában, hanem az a mód, ahogyan ezeket az állatokat tenyésztik, majd megölik.¹³ A lényeg a szükségesnél több, a szükségtelen, felesleges fájdalom, szenvedés okozásának tilalma, az emberséges bánásmód követelménye. Az embernek pedig kötelessége a neki kiszolgáltatót érezni képes állattal szembeni, önmagában és elsősorban az állat e tulajdonságára tekintettel történő emberséges, humánus bánásmód. Olyan erkölcsi követelmény ez, amelynek érvényesülését a jog eszközeivel – is – biztosítani kell.¹⁴

A fenti követelményrendszer megjelenik a különböző állatjóléti törvényekben, s általánosan elismert a társadalomban is. A gyakorlatban az ember mégis számtalanszor vét ellene. Ennek oka, legalábbis részben a jogi hagyományainkban keresendő, amely – bármennyire is nem az – dologként kezeli az állatot. A Polgári Törvénykönyv szerint az állat még ma is dolog, az abszolút szerkezetű tulajdoni jogviszony tárgya. A büntetőjogban sem létezik rendszertanilag a dolog és személy mellett az állat, mint harmadik kategória, a Btk. mégis eggyel tovább lépett már az állatkínzás hatályos szabályozásával. Azonban ez még mindig nem elég. Szükséges az állatok jogi státusának rendezése, s az Ávtv. hozta szemléletmód átvezetése az egész jogrendszeren,¹⁵ ezzel lehetővé téve a társadalmi erkölcs további magasabb szintre emelését, s az előbb jelzett „erkölcsi skizofrénia”¹⁶ feloldódását. Mivel az állatok az ember által adott jogait nem képesek érvényesíteni, a kulcs a garanciákban, az ember felelősségének hangsúlyozásában és felelősségtudatának növelésében rejlik.

A jogalkotónak – minthogy a fenti gondolatmenet még nem vált a büntetőjog részévé – az állatokról szóló szerkezeti egység hiányában, és a fogalom rendszeridegen jellege miatt komoly fejtörést okozott az új bűncselekmény elhelyezése. Végül talán a lehető legkevésbé rossz megoldást választotta. A tényállást a XVI. fejezetben (közrend elleni bűncselekmények) kodifikálta. Fejezeti szinten ott, ahol az egyéb állatokkal kapcsolatos tényállásokat (veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése, tiltott állatviadal szervezése) valamint a köz biztonsága elleni bűncselekményeket illetve – bár más cím alatt – a garázdaságot. Az elhelyezést a jogtörténeti hagyományokon túl első sorban az (1) bekezdés b) pontjának második fordulata – „...az ember környezetében tartott veszélyes állatot elűzi, elhagyja vagy kiteszi” – indokolhatja, mely magatartás valóban a közbiztonságot veszélyezteti. Már itt megjegyzem, hogy e fordulatnak nem biztos, hogy az állatkínzás tényállásán belül lenne a helye, az ugyanis nem az állatot hivatott védeni, hanem a környezetét. De indokolhatja az elhelyezést az is, hogy a garázdasághoz hasonlóan megbotránkoztatja az embereket, ha állatkínzást látnak, vagy arról értesülnek. Be kell látnunk azonban, hogy ez szükségmegoldás, a jövőbeli helyes megoldás egy új fejezet megalkotása kell, hogy legyen, melyről a későbbiekben még szólok.

Az állatkínzás elkövetési tárgya

A válasz evidensnek tűnik: az állat. Eggyel tovább gondolva sem tűnik bonyolultnak, a biológia tudománya választ ad rá: az az élőlény, amelyik nem ember, nem gomba és nem növény. De vajon minden állat lehet elkövetési tárgy? A kodifikáció során kérdésként merült fel, hogy mely állatokra kell kiterjeszteni a büntetőjogi védelmet. Nos, ez egy máig vitatott kérdés. Lehet-e állat és állat között különbséget tenni, vagy ugyan úgy büntetni kellene az amőba szándékos elpusztítását, mint egy majomét? Ha minden állatot a védelem körébe vonnánk, büntetőeljárást kellene indítanunk egy hangya elpusztításáért is. Úgy hiszem, helyesen, a jogalkotó mérlegelt, s – az európai példák többségéhez hasonlóan – csak a gerinces állatokra terjesztette ki a büntetőjogi védelmet. Sokak szerint azonban indokolatlanul, mert például a csigák vagy a rákok is képesek szenvedni. Lehet benne igazság, ez az egyik pont, ahol fejleszthető, pontosítható a jogszabály. De nagyon átgondolt módon, hiszen a kezdeti társadalmi támogatottságot hamar elveszítheti a törvényi tényállás, ha például fiatalokúakat jelentenek fel, mondjuk egy légy megkínzásáért. A kártevőkkel kapcsolatban – ahogy a haszonállatokkal is – megoldást kínálhat a társadalomra veszélyesség hiánya, hiszen elpusztításukat megfelelő társadalmi előny kompenzálja. De egy póknál már más a helyzet. Érdeemes és kell is tovább gondolkodni rajta.

Akad olyan is persze, aki szerint nem indokolt valamennyi gerinces, sőt valamennyi háziasított gerinces állatot azonos módon védeni. A törvényjavaslat vitája során az egyik képviselő kifejtette, hogy szerinte például a húsvétra vásárolt házi nyúl kitételét nem indokolt azonos módon büntetni. „[H]iszen szeretetből vesszünk meg esetleg gyermekünknek húsvétra egy ajándékba szánt nyuszt, aztán amikor gyermekünk megunja a nyuszt, akkor magunk ugyan sajnálva, de nem tudunk szegény állattal mit csinálni, kiteszük valahová.” Itt csupán a „szeretnek, jó szándéknak a végén egy tehetetlenségből adódó” cselekményről van szó. A felszólaló képviselő szerint a büntetőjogi tiltás helyett ezt a problémát úgy lehetne megoldani, hogy az „elaltatást, az állatoknak egy nagyon békés, barátságos injekcióval végzett elaltatását [...] hozzáférhetőbbé, olcsóbbá, elérhetőbbé tennék [...] illetve] a menhelyeken történő elhelyezés lehetősége javulna”. Úgy hiszem, ez minden, csak nem az állatok kímélete és az állatokkal való felelős bánásmód. Részben az ilyen felfogás megváltoztatása miatt is szükség van a büntetőjogi védelemre.¹⁷

Az állatkínzás elkövetési magatartása

Az állatkínzás tényállásán belül az elkövetési magatartások köre három pontra osztható. A 266/B. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a bűncselekményt az követi el, aki a gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmazza, illetve olyan bánásmódot alkalmaz vele szemben, amely alkalmas arra, hogy az állat maradandó egészségkárosodását, vagy pusztulását okozza.

Az állatkínzás általános tilalmát Ávtv. 6. § (1) bekezdésében határozza meg és a törvény a 3. § 4. pontjában rögzíti az állatkínzás fogalmát is: *„az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása, vagy olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat, továbbá az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása”*. Az állat károsítása a 3. § 2. pontja szerint *„az állat testi épségének, szerkezetének, pszichikai állapotának vagy viselkedésének tartós, hátrányos megváltoztatása.”*

A törvényjavaslathoz fűzött indoklás szerint az elkövetési magatartásként a javaslat szándékosan a bántalmazás és nem a fizikai fájdalom okozása fordulatot rögzíti, hiszen nem az állatban kiváltott fájdalomérzethez köti a szankciót, hanem az elkövető magatartásához. Ugyanakkor az „indokolatlan” kitétel jelzi azt, hogy az állat bántalmazása nem minden esetben bűncselekmény. Az állat fegyelmezése, nevelése, idomítása s ennek során a tenyérrel történő megütése, vagy a póráz erősebb visszahúzása okozhat hámsérülést, véraláfutást, vagy más 8 napon belül gyógyuló kisebb sérülést, azonban az állat ilyen bántalmazása nem lehet bűncselekmény, hiszen ez természetsszerűleg együtt jár az állattartással. Itt tehát eleve hiányzik az a társadalomra veszélyesség, amely miatt a cselekményt a büntetőjog körében lehet, kell értékelni. Ezen túl pl. az Ávtv. az állat élete kioltásának¹⁸ szabályai között exemplikatív felsorolását adja azon elfogadható okoknak, körülményeknek, amelyek esetében az állat élete kioltható.¹⁹ Itt tehát konkrétan a törvény zárja ki a büntetethez való alkalmatlanságot. A bánásmód fogalma a bántalmazásnál tágabb, azt kiegészítő kategória, mely - a törvényjavaslat indoklása értelmében – magában foglal minden olyan fizikai ráhatást, vagy mulasztást, amely nem sorolható az állat bántalmazásának körébe, ugyanakkor „ez az elkövetési magatartás az állat bántalmazásának szenvedésének folyamat jellegét is értékeli.” Az Ávtv. 3. § 8. pontja egyébként meghatározza a jó gazda gondosságának követelményét is a következők szerint: *„az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelelő, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet)”*.

A 266/B. § (1) bekezdés a) pontja szerinti magatartások esetében a törvény meghatározza az elkövetés módját is, vagyis a bűncselekmény akkor valósul meg, ha a bántalmazás, illetve a bánásmód alkalmas arra, hogy a gerinces állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Ellentétben tehát a testi sértés tényállásával, itt nem eredmény bűncselekményről van szó, hanem alaki bűncselekményről, magatartási tényállásról. Abban az esetben, ha az elkövető magatartása ténylegesen azzal az eredménnyel jár, hogy az állatnak maradandó egészségkárosodást okoz, illetve az állat elpusztul, ez a büntetéskiszabás során értékelhető, értékelendő körülmény.

A 266/B. § (1) bekezdés b) pontja a házasított emlősállat vagy az ember környezetében tartott veszélyes állat elűzését, elhagyását, kitételét bünteti. Ezen elkövetési magatartások esetében a jogalkotó az elkövetési tárgyat illetően már differenciál. Itt a magatartások tilalmazásának oka a házasított emlősállatok esetében az állat kiszolgáltatott helyzete, avagy az osztrák büntető törvénykönyv szóhasználatával élve annak szabad életre képtelen volta. Az ember környezetében élő veszélyes állatok esetében – s itt a szabályozás mind a gerinces, mind a nem gerinces állatokra is kiterjed – a helyzet bonyolultabb. Itt nem csak az állat kiszolgáltatottságáról van szó, hanem az elűzött, elhagyott, kített veszélyes állat által előidézhető veszélyhelyzetről. E fordulat nem csak az elkövetési tárgyat, hanem az elkövetőt tekintve is differenciál, hiszen az itt tilalmazott magatartásoktól való tartózkodás értelemszerűen csak az állattartótól várható el, vagyis attól, aki az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli.²⁰

Az állatkínzás harmadik fordulata tulajdonképpen az állatkínzás speciális esete. A 266/B. § (2) bekezdése szerint az követi el a bűncselekményt, aki a vadászatról szóló törvény által tiltott módon vagy tiltott eszközzel vadászik, illetőleg a halászatról szóló törvény által tiltott halfogási eszközzel vagy módon halászik, vagy horgászik. Az állatok kínzásának általános tilalma alól a vadászatról, illetve a halászatról szóló törvény kivételt enged, így az azokban foglalt rendelkezéseknek megfelelő módon történő vadászat, illetve halászat, horgászat, s ily módon az állat bántalmazása, életének kioltása nem állatkínzás. Abban az esetben azonban, ha mindez nem megengedett módon, illetve eszközzel történik, a bűncselekmény megvalósul.²¹

Az alapeset és a minősített esetek rendszerének változtatási lehetőségei

Az állatkínzás immateriális bűncselekmény. Érdekes, hogy a jogalkotó vajon miért alakított bűncselekménnyé nyilvánította az állatkínzást. Ha az emberölés és a testi sértés esetében annak a magatartását, aki az emberölésre vagy testi sértésre alkalmas cselekményt követ el, legfeljebb kísérletként értékelhetjük, vajon mi indokolja, hogy az állatkínzás esetén ez már befejezett bűncselekmény legyen? Az állati élet védelmének pozitív jogalkalmazói diszkriminációja az emberi élettel szemben indokolhatatlan. Másrészt viszont a jogalkotó azonos módon értékeli, ha valaki elpusztít egy állatot azzal, ha csupán komolyabban meg akarja sebezni. A tényállás semmilyen következményt nem fűz az elkövető magatartásának halálos, életet veszélyeztető, súlyos, vagy kevésbé súlyos egészségkárosodással járó eredményéhez, mindez a büntetés kiszabása során értékelhető. Érdemes lenne a tényállást eredmény-bűncselekménnyé alakítani, az elkövetési magatartásokat és a különböző eredményeket pedig differenciálni a szakaszon belül.

Ekkor persze meg kell határozni az alapesetet. Ez lehet hasonló a testi sértés alapesetéhez, valahogy így „aki gerinces állat egészségét vagy testi épségét sérti...”. Ahogy már említettem, a bűncselekmény jellege nagyon hasonló az emberöléshez és a testi sértéséhez, gyakorlatilag csak az elkövetési tárgy (passzív alany) a különbség. Ezért adhatja magát, hogy az ott meghatározott differenciálás szerint alakuljon a minősített esetek rendszere. Természetesen, különbségek is adódnak. Így például a különösen kegyetlen elkövetési mód csak embernél jöhet szóba, hiszen a fogalom és a kialakult bírói gyakorlata is fontos értékelési szempontnak tekinti e minősítő körülmény megállapíthatóságánál az emberi méltóság megsértésének értékelését. Amint az elkövetési magatartások elemzése kapcsán említettem, könnyű, 8 napon belül gyógyuló sérülések az állattartás rendszerinti velejárói, ezért el kell gondolkodni azon, hogy az ilyen magatartásokat indokolt büntetőjogi értékelésen kívül hagyni. Emellett állat esetén – minthogy annak emberi méltósága nincs – nem értelmezhető a tetteges becsületsértés sem. Persze felmerül, hogy sok esetben az elkövető magatartása

alkalmas arra, hogy az állatnak – a jelenleg hatályos szabályozás szerinti – maradandó egészségkárosodást okozzon, avagy az állat pusztulását eredményezze, mégsem okoz súlyos sérülést. Ilyenkor abban az esetben, ha az elkövető szándéka 8 napon túl gyógyuló sérülés okozására irányul, a büntetőjog általános szabályai szerint az állatkínzás kísérlete miatt lesz felelősségre vonható. Másfelől az elkövetés módjához kapcsolódó egyéb minősített esetek, így pl. a különös szenvedést okozva történő elkövetés megvalósulása önmagában, az eredményre tekintet nélkül bűncselekménynek kell, hogy minősüljön. A sérülések értékelése ezen túl azonban alakulhat a testi sértéshez hasonló módon. A nyolc napon túl gyógyuló sérülés, a maradandó fogyatékoság, a súlyos egészségromlás, az életveszély vagy éppen a halál állatnál éppúgy értelmezhető fogalmak, mint ember esetében. De más minősítő körülmények, mint például az aljas indokból való elkövetés is része lehet a minősített esetek rendszerének, s alkothatók olyanok is, amelyek kifejezetten az állatok sajátosságait veszik figyelembe. Ilyen lehet például a már kodifikált „különös szenvedést okozva” elkövetési mód. A differenciálást nem kell feltétlenül egy lépésben meglépni, odáig azonban mindenképpen el kell jutnunk, hogy a sérülés okozása és az állat elpusztítása nem egy bekezdésben jelenik meg. Ha a rongálás esetében (tárgyaknál) a megsemmisítés súlyosabb megítélésű, mint a megrongálás, az állat elpusztítását a jövőben mindenképpen az állat sérelmére elkövetett testi sértés minősített esetévé kell tenni. A differenciálással kapcsolatban azonban a büntetőjog belső arányosságának követelményére tekintettel gondosan ügyelnünk kell arra, hogy az embert ért testi sértéshez képest az állatot ért azonos eredménnyel járó testi sértéshez enyhébb szankció kell, hogy párosuljon.

Utaltam már arra, hogy az Országgyűlés – egy képviselőtársammal közösen előterjesztett indítványunk²² alapján – a különös kegyetlenség állatkínzáshoz igazított párjának megfelelő új minősített esetet már bevezetett a 2008. évi LXXXIV. törvénnyel. A 266/B. § új (3) bekezdése értelmében büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha az állatkínzást oly módon követi el, hogy az az állatnak különös szenvedést okoz. E módosítás nem csak a társadalmi igényeknek megfelelő szigorítás jól bevált módszerét jelenti, hanem annál sokkal többet. Az állatkínzás minősített esetének megvalósításakor az elkövető ugyanis már nem vétség, hanem büntett miatt felel, vagyis a jogalkotó tárgyi súlyát tekintve eggyel komolyabb kategóriába vonta a kirívó eseteket. Másfelől megtörtént az első lépés a differenciálás felé.

Elkobzás és állattartástól eltiltás

Az állatkínzás esetén az intézkedések közül különös jelentőséggel bír az elkobzás intézménye. A „sértett” állat elkobzása ugyanis ilyenkor az állat életének, egészségének jövőbeni védelme érdekében elengedhetetlen. Nehezen elképzelhető ugyanis, hogy a kiskutyáját több száz méteren át durván rugdosó, rángató gazda például a pénzbüntetésére tekintettel hirtelen jó útra tér, s az Ávtv. szerinti jó gazda gondosságával tartja majd állatát. Talán az sem lényegtelen, hogy még a teljes testi felépülés esetét feltételezve is például egy kutya, vagy macska emlékezetéből minden bizonnyal nem múlik el nyomtalanul a korábbi bántalmazás, bánásmód. Éppen ezért lényeges eleme a szabályozásnak, hogy az állatkínzás sajátos jellegéhez igazodóan a jogalkotó az állatkínzást azon bűncselekmények közé sorolja, amelyek esetén a Btk. 77/A. §-a nem alkalmazható, vagyis az elkobzás méltányosságból történő mellőzésének helye nincs.

Ugyanakkor érdemes még eggyel továbbgondolni, s megvizsgálni új szankcióként az állattartástól eltiltás bevezetésének lehetőségét. Az állatkínzás elkövetői ugyanis gondolkodásmódjukat tekintve nem alkalmasak az állat tartására, gondozására, ellátására, ezt

tartja szem előtt a Btk., amikor kizárja az elkobzás méltányosságból történő mellőzésének lehetőségét, ugyanakkor e védelem kiterjesztése indokolt lehet a „sértett” állat mellett a jövőbeni potenciális „sértett” állatokra is. Főleg indokolt lehet ez azért is, mert az állatkínzásos esetek túlnyomó többségében – egyébként helyesen – nem végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására kerül sor, így az elkövetőt semmi nem akadályozza abban, hogy a jogerős ítélet meghallgatása után éppen felindult állapotában egy állatkereskedésbe, még inkább egy állatmenhely felé vegye az utat és feszültségének levezetése, mintegy személyes bosszúja érdekében – ha a szerencsétlen túlélte a cselekményt – az elkobzott állat helyett egy újat vegyen magához. A „sértett” állat elkobzása mellett az állat tartásától történő eltiltás – természetesen az új jogintézmény megfelelő és pontos szabályozása mellett – az állatkínzás visszaszorítása érdekében így még hatékonyabb és célravezetőbb megoldás lehetne.

Az igazságügyi tárca álláspontja szerint²³ részben választ adhat erre a problémára a foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés alkalmazása, hiszen az a 266/B. § (1) bekezdés b) pontjának második fordulata esetében és a (2) bekezdés szerinti bűncselekmény esetén is minden esetben alkalmazható, de amennyiben az eset körülményei azt lehetővé teszik, s a törvényi feltételek fennállnak, a többi elkövetési magatartás esetében is helye lehet e mellékbüntetés alkalmazásának. Ezt az álláspontot azonban csak részben tudom elfogadni. Az állatkínzások túlnyomó többségénél ugyanis a foglalkozástól eltiltás szóba sem jöhet. Vagy azért, mert kedvtelésből tartott állatot, vagy pedig azért, mert idegen állatot kínoznak meg. A minisztérium válaszában második pedig fele még kevésbé elfogadható. A tárca véleménye szerint a büntetőjog belső arányosságát sértené, ha az állatkínzás esetén lehetővé válna az eltiltás, más, súlyosabb bűncselekmények esetén viszont, ahol az eltiltás jellegű szankció alkalmazására egyébként lehetőség lenne (pl. természetkárosítás), nem kerülne az bevezetésre. Nos éppen ez a szemlélet kell, hogy megváltozzon. Az indok, melyet az állatvédelmi törvény egyedkímélő bánásmódként fogalmazott meg, az a felismerés, hogy az állat érezni, szenvedni és örülni képes élőlény, így az életének és testi épségének védelméhez fűződő társadalmi érdeket súlyának megfelelően kell védelemben részesíteni.

A miniszternek kétség kívül igaza van abban, hogy amikor állatkínzásról beszélünk, nem csupán a kedvtelésből tartott állatokra kell gondolni. Az állatvédelmi törvény legutóbbi módosításának előterjesztésekor – mások mellett – éppen azt szerettem volna elérni, hogy a haszonállat tartásakor, a nagyon is méltányolható gazdasági érdeken felül, hangsúlyosan figyelembe kelljen venni az állat minimális szükségleteit, az állatjóléti szempontokat. Aki ettől jelentősen eltérve üzemi körülmények között alkalmaz olyan bánásmódot, amely alkalmas az állatnak maradandó egészségkárosodást vagy pusztulást okozzon, állatkínzásért kell felelősségre vonni. Ilyen esetben a foglalkozástól eltiltás alkalmazhatóságának már a fenyegetettsége is komoly visszatartó erőt jelent, hiszen az ilyen ember megélhetését veszítheti el. A minden esetre kiterjedő szankcionálhatóság érdekében azonban nem csak a foglalkozástól eltiltás jogintézményének következetes alkalmazása, hanem a speciális forma, az állattartástól eltiltás intézményének megteremtése is feltétlenül indokolt.

Az állatkínzás differenciálása vagy az állatok sérelmére elkövetett bűncselekményekről szóló külön fejezet?

Meggyőződésem, hogy mindkettő. Az állatok sérelmére elkövetett büntetendő cselekmények ugyanis már ma is túlmutatnak az állatkínzás törvényi tényállásán, s a más bűncselekményként való megítélésük éppen olyan visszatetsző, mint korábban a rongálásként minősített állatkínzásé. Gondoljunk például az állat megkínzásán vagy elpusztításán kívül egyéb jogellenes cselekményekre. Akkor sem feltétlenül pénzben kifejezhető értéke alapján

indokolt a bűncselekményt minősíteni, ha ellopnak egy állatot. Ez ugyanolyan távol áll a társadalom értékrendjétől, mint amikor korábban az állatrongálás megítélésekor a bíró mérlegelni kezdte az elpusztított jószág értékét. Bizonyításra nem szoruló köztudomású tény, hogy egy kutya tud annyira ragaszkodni gazdájához, hogy annak halála esetén szinte azonnal elpusztul az állat is. A gazda elvesztése traumát, szenvedést okozhat bizonyos fajoknak, s tulajdonosaik sem kedvencük pénzbeli értékének elvesztését érzik az igazi veszteségnek. Az emberrabláshoz, illetve emberkereskedelemhez hasonlóan itt sem az állat pénzbeli értéke lenne a kiindulópont a védendő jogi tárgy meghatározásakor. Természetesen, e bűncselekmény kodifikációjánál egy lényegesen leegyszerűsített, az állat és az ember sajátosságait szem előtt tartó, s megítélésében jóval kisebb tárgyi súlyú tényállás megalkotása szükséges. Az elkövetési tárgyak körét pedig gondosan le kell szűkíteni. Akár kutyára, macskára és lóra. Esetleg kicsit szélesebb körre. De semmiképpen sem szabad alkalmazhatóvá tenni e jogszabályt például egy üzemi körülmények között nevelt csirke ellopására. A lehetséges szabályozási lehetőségeket vizsgálva – a fentiek miatt – nem tartanám igazán jó megoldásnak, ha a jogalkotó a strukturális átalakítást mellőző egyszerűbb megoldást választaná, s például a lopás tényállásának minősített eseteként szabályozná a „állatlopást”. Ez talán a legkézenfekvőbb példa a további differenciálásra, de más irányokban is gondolkozhatunk majd. Márpedig ezen – az állatok sérelmére elkövetett – magatartások nem feltétlenül minősíthetők állatkínzásnak.

Hasonló körben kell szót ejtenünk a már kodifikált orvvadászatról és orvhalászatról.²⁴ A hatályos szabályozás kérdések sorát veti fel. Így például: Vajon szükséges volt-e büntetőjogi szintre emelni a cselekményt. Ha igen, az állatkínzás törvényi tényállásán belül kell-e szabályozni. Ha nem ott, vajon valóságos, avagy látszólagos halmazatban áll-e majd egymással a két bűncselekmény. Jogi tárgyát tekintve egyáltalán az állatok sérelmére elkövetett bűncselekmények között lenne e megfelelő helyen.

Alkotmányjogi szempontból az orvvadászat és az orvhalászat büntetőjogi szabályozhatóságát illetően tudomásom szerint eddig – s meglátásom szerint okkal – még senki sem fogalmazott meg kritikát, így legfeljebb az vitatható, hogy vajon helyesen ítélte-e meg a törvényalkotó a cselekmény társadalomra veszélyességét.

A bűncselekmény jogi tárgyát tekintve komoly átfedés van a „hagyományos” (266/B. § (1) bek. a) pont) állatkínzás, és az orvvadászat illetve az orvhalászat védendő értékei között. A legtöbb esetben ugyanis a tiltott eszközzel és módon való elejtése vagy kifogása az állatnak a megengedett módszerekhez képest nagyobb szenvedést okoz nekik. De mivel ez nem feltétele a bűncselekmény e fordulatanak, az elsődleges jogi tárgy bizonyosan más. Meg kell említeni, hogy az előterjesztők tesznek egy furcsa megjegyzést, melyből arra is következtethetünk, hogy a jogalkotói szándék nem irányult annak a magatartásnak a szankcionálására, amikor a tiltott eszközzel vagy módon való vadászat, halászat vagy horgászat az állatnak fizikai fájdalmat nem okoz.²⁵ De mivel ez a törvényi tényállás megfogalmazásából semmilyen értelmezési módszerrel nem levezethető, s az indokolás nem írhatja felül a jogi normát, azt a jogszabály alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni. Dogmatikai szempontból helyesebb megoldás lenne leválasztani, s külön tényállásban kodifikálni a bűncselekmény második – az orvvadászatról és az orvhalászatról rendelkező – bekezdését. Másrészt viszont megfontolandó, hogy – tekintettel arra, hogy a vadászat társadalmi megítélése nem éppen kedvező – könnyebb a büntethetőség társadalmi támogatottságát megeremteni az állatkínzás egyik fordulataként. Meglátásom szerint éppen ezért az orvvadászat és az orvhalászat az állatkínzás egyik fordulataként való bevezetése nem minősíthető rossz taktikai – jogpolitikai – módszernek, azonban a jövőben szükséges lesz a különválasztás.

Amennyiben különböző tényállásokban lesz büntetendő cselekmény az állatkínzás és az orvvadászat, felmerül a halmazat kérdése. A legtisztább megoldást az jelentené, ha az orvvadászat minősített eseteként szerepelne, hogy a cselekményt „az állatnak a megengedett módszerekhez képest nagyobb szenvedést okozva valósítja meg”. Így a bűncselekmény specialitás viszonyában állna az állatkínzással, ez pedig látszólagos halmazatot eredményezne. Ráadásul ez esetben nem lenne probléma választ adni az utolsóként feltett kérdésre, ugyanis a minősítő körülményben védett jogi tárgy miatt a bűncselekményt gond nélkül el lehetne helyezni az állatok sérelmére elkövetett bűncselekmények fejezetén belül.

A büntető törvénykönyv az állatkínzással azonos fejezetben és cím alatt szerepeltet még két kifejezetten állatokkal kapcsolatos bűncselekményt. Az egyik a „veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése”, a másik pedig a „tiltott állatviadal szervezése”. Míg a veszélyes eb tartásával kapcsolatos tényállás a legtökéletesebb helyen került kodifikálásra, a tiltott állatviadal szervezését az állatkínzással azonos helyen kell majd büntetni. A veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegésének ugyanis még másodlagos jogi tárgya sem lehet az állat testi épségének védelme, a deliktum célja a közbiztonság – s rajta keresztül az emberi élet és testi épség – védelme a veszélyes ebektől. Az állatviadal jogi tárgya azonban kettős. A bűncselekmény tekinthető a tiltott szerencsejáték szervezése, illetve az állatkínzás speciális esetének is. Tanulmányom egyik legfőbb célja annak igazolása, hogy az állatok élete és testi épsége komoly súlyú védendő érték kell, hogy legyen. Ha pedig ezen a logikai szálon megyünk végig, kijelenthetjük, hogy a tiltott állatviadal szervezésének elsődleges jogi tárgya nem a tiltott szerencsejáték szervezésével, hanem az állatkínzásával azonos. Ezért a törvényhozó akkor jár el helyesen, ha – akár a jelenlegi helyen marad, akár más helyre kerül – az állatkínzásával azonos helyen, akár az állatkínzás tényállásán belül szabályozza e jogellenes cselekményt.

Szemléletváltás a gyakorlatban is?

Bár a joggyakorlat elemzése kívül marad e tanulmány keretein, néhány ezzel kapcsolatos megállapítás rögzítése – éppen az állatok megítélésével kapcsolatos szemléletváltás érzékeltetése miatt – mégis kívánatos. A gyakorlat azt mutatja, hogy egy jól használható és a jogalkalmazó által – alapvetően – jól használt tényállás született, amelyhez párhuzamosan nagy társadalmi támogatottság, már-már társadalmi nyomás járul, hisz az állatvédő szervezetek árgus szemekkel figyelnek minden állatkínzással kapcsolatos büntetőeljárást, ítéletet. Fiatal jogintézmény lévén nem meglepő, hogy – néhány kivétellel – viszonylag enyhe büntetések születtek, azonban látnunk kell, hogy a tendencia az egyre szigorúbb megítélés felé mutat, egyre inkább hangsúlyt kap az, hogy az állatkínzás nem bocsánatos bűn. Első látásra ennek ellentmondani látszik a pécsi macskakínzás esete, amikor két fiatalkorú terhelt kismacskákat rendkívüli brutalitással megkínzott, mégis az ügyben eljáró ügyész a vádelhalasztás lehetőségével élt. Az írásbeli kérdésemre adott legfőbb ügyészi válasz mégis egyértelműen a szigorodás fentiekben jelzett tendenciáját igazolja vissza: *„az ilyen jellegű ügyek jogalkalmazói megítélésének körében azonnali változtatás indokolt. Ezért külön iránymutatásban hívtam fel valamennyi főügyészség figyelmét arra, hogy az ilyen bűncselekményt megvalósító elkövetőkkel szemben megrovás alkalmazására csak kivételesen, míg a vádelhalasztására csak akkor látok lehetőséget, ha az enyhítő körülmények nyomatóka valóban rendkívüli. Több gerinces állatot érintő, különösen kegyetlen, brutális, az állatok tényleges pusztulását eredményező bűncselekmény esetén pedig – az általános és generális prevenció érdekében – a törvény teljes szigorának érvényesítését tartom szükségesnek.”*²⁶

A módosítás lehetséges útjai

Az Általános Rész novelláris módosítása után, a Btk. Különös Részének átdolgozásakor, avagy egy számát tekintve is új büntető törvénykönyv megalkotásakor meg kell határozni az állat fogalmát és helyét a törvényben – valahol az ember és a dolog között. Külön fejezetben kell szabályozni azokat a bűncselekményeket, amelyeket részben vagy egészben az „állatok sérelmére” követnek el. Differenciálni kell az állatkínzás törvényi tényállását, leválasztani arról az orvvadászat és orvhalászat elkövetési magatartásait, s más, az állatok sérelmére elkövetett cselekményeket is pönalizálni kell. Ha pedig az új kódex avagy a novelláris módosítás sokáig várat magára, a Btk. struktúráját nem érintő rendelkezéseket lépésről lépésre kell megvalósítani. A joggyakorlat alakulását pedig továbbra is nagy odafigyeléssel kell követnünk, s tennünk kell azért, hogy a jogalkotásban már megtörtént szemléletváltást a jogalkalmazók is magukévá tegyék, s e szerint járjanak el.

¹ Ph.D hallgató

² Erről lásd bővebben: Paulovics Anita az Állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében című tanulmányát. In: Magyar Jog 2004. 2. szám, 82-92. o.

³ Paulovics Anita: Állatvédelem az Európai Unióban. In: Magyarország az Európai Unió csatlakozás küszöbén. Szerk.: Róth Erika. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2003. 89. o.

⁴ Erről lásd bővebben: Paulovics Anita: Állatvédelem az Európai Unióban című tanulmányát. In: Magyarország az Európai Unió csatlakozás küszöbén. Szerk.: Róth Erika. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2003.89-101.

⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szóló T/6473. számú törvényjavaslat. Általános indoklás 5. pont.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ Károlyi Judit: Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. In: Bűnügyi Mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Nagy Ferenc. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2006. 95. o.

¹⁰ 1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről.

¹¹ Van olyan álláspont amely szerint nem csak a szenvedésre való képesség közös tulajdonsága az embernek és az állatnak, de az autonómiára, az öntudatra, illetve az emlékezetre való képesség is. V. ö.: Elekes Máté: Az állatok jogi státusa. In: Belügyi Szemle 2006/11. 19-22. o.

¹² Idézi Gery L Francione-t Elekes Máté. Im. 18. o.

¹³ V. ö.: David DeGarzia: Az állatok jogai. Magyar Világ Kiadó, 2004. 68-98. o.

¹⁴ Írja ezt Zoltán Ödön már 1986-ban is. Zoltán Ödön: Az állatvilág jogi védelme. In: Magyar Jog 1986/2., 109. o.

¹⁵ Az osztrák jogban megjelenik az állat mint harmadik kategória elkülönítése a következők szerint: „Az állatok nem dolgok, ezeket külön törvények védik. A dolgokra érvényes rendelkezéseket csak annyiban lehet az állatokra alkalmazni, amennyiben nincsenek eltérő rendelkezések.” Zoltán Ödön: Az állatvédelem jogi rendje. KJK-KERSZÖV Kiadó, Budapest, 2000. 215-216. O.

¹⁶ A kifejezés Gery L. Francione-től származik. Elekes Máté: i. m. 23.

¹⁷ Lásd Gyapay Zoltán képviselő felszólalását a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978.évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szóló T/6473. számú törvényjavaslat általános vitája során az Országgyűlés 117. ülésnapjáról (2003. 12. 09.) készült jegyzőkönyvben.

¹⁸ Az Ávtv. 3. § 10. pontja meghatározza, mi tekinthető az állat élete megengedett módon való kioltásának: „az állat életének a legkisebb szenvedés okozásával, valamint a faj adottságainak figyelembevételével történő szakszerű és gyors kioltása”.

¹⁹ Ávtv. 11. §

²⁰ Ávtv. 3. § 1. pont

²¹ Elek Balázs: A vadászszenvedély bűncselekményei. Vadászbalesetek, vadorzás, vadvédelem. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 114. o.

Elek Balázs: Az orvhalászat és orvhorgászat büntetőjogi megítélése. Pisces Hungarici Tomus III, Magyar Haltani Társaság, szerk.: Harka Ákos, Debrecen-Tiszafüred, 2009, 7-15. o.

²² A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló T/6655. számú törvényjavaslat.

²³ Lásd a „Lehetségesnek és szükségesnek tartja-e az állattartástól való eltiltás, mint szankció bevezetését az állatokkal szembeni cselekmények elkövetői számára” című K/9902. számú írásbeli választ igénylő kérdést és az igazságügyi és rendészeti miniszter arra adott K/9902/1. számú választát.

²⁴ Az orvvadászattal kapcsolatos normaszöveg elemzését lásd bővebben: Elek Balázs: Orvvadászok nyomában. Elemzések és történetek a tárgyalóteremből. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009, 90. o.

²⁵ „Az állatkínzás speciális esetének tekinthető, ha valaki úgy folytat orvvadászatot vagy orvhalászatot, hogy tiltott eszköz vagy mód alkalmazása során az állatnak fizikai fájdalmat okoz.” A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szóló T/6473. számú törvényjavaslat. Részletes indokolás 4. pont

²⁶ Lásd: Brutális állatkínzás – vadelhalasztás című K/9949 számú írásbeli választ igénylő kérdést és az arra adott K/9949/1 számú legfőbb ügyészi választ.